

ВІДЗИВ
офіційного опонента
на дисертацію Киричука Олександра Олексійовича
«Фасилітаційні чинники психологічного благополуччя особистості»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук із
спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Дисертаційна робота є інноваційним авторським баченням соціально значущої проблеми сучасної психології – вивчення фасилітаційної детермінації психологічного благополуччя особистості. Щодо поставленої проблеми, то соціально-економічне сьогодення під впливом значної кількості негативних чинників, по-особливному актуалізує питання вивчення феномену психологічного благополуччя особистості, який є невід’ємним компонентом руху людини до її повноцінної самоактуалізації, розкриття власного потенціалу, побудови перспективи розвитку, і, як наслідок винайдення конструктивної стратегії життя. В психології добре відомим є положення щодо зв’язку благополуччя людини із фасилітаційним виміром міжособистісної взаємодії, і, особливо це є важливо в межах професійного становлення фахівців просоціальної діяльності. Тому вважаємо, що актуальність дослідження Киричука Олександра Олексійовича є вагомою, оскільки фасилітація для фахівців соціономічної сфери є психологічно обґрунтованою для пояснення провідної стратегії розвитку активної життєдіяльності цих фахівців.

Приступаючи до дослідження Олександр Олексійович робить кілька евристичних припущень і доводить, що психологічне благополуччя майбутніх фахівців просоціальної діяльності зумовлено як релевантними проявами їх фасилітаційної компетентності, так і задіянням фасилітаційного потенціалу освітньо-професійного середовища, а рівень переживання психологічного благополуччя детермінований комплексом фасилітаційно-особистісних ознак, що визначає тенденції просоціальної поведінки студентів. Перевірку цих основних припущень автор починає з теоретико-методологічного вивчення проблеми фасилітаційних чинників

психологічного благополуччя особистості за допомогою таких теоретичних методів, як аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення тощо та розробляє теоретичну модель фасилітаційної детермінації психологічного благополуччя особистості. Емпіричну частину своєї роботи автор спрямовує на з'ясування особливостей впливу фасилітаційної детермінації в залежності від різних рівнів психологічного благополуччя майбутніх фахівців просоціальної діяльності та обґрунтування інтегративних тенденцій фасилітаційної детермінації в забезпеченні психологічного благополуччя. З цією метою автор використовує тестування за допомогою апробованих психодіагностичних методик та адекватні методи математичної статистики.

Слід зазначити, що систематизація та градація понять «психологічне благополуччя», «суб'єктивне благополуччя», «задоволеність життям», «щастя», «психічне здоров'я» є позитивною складовою дисертаційного дослідження Олександра Олексійовича і демонструє наукову скрупульозність дослідника у презентованому теоретичному розділі дисертації. Усі підходи щодо дослідження психологічного благополуччя диференційовані на гедоністичний й евдемоністичний, які ретельно проаналізовані. Основний акцент поставлено на інтерпретації психологічного благополуччя в межах концептуальної позиції позитивного функціонування особистості, представлені в теорії М. Аргайла, А. Маслоу, К. Роджерса Г. Олпорта та ін.

Також дослідник уважно поставився до наукового аналізу фасилітації, а саме ним зацентровано увагу на інтерпретації цього феномену як соціально-психологічного явища, де особлива роль належить компетентності фасилітатора, розкрито специфіку впливу групи на особистість через явища «соціальної інгібіції», «групового мислення» і «групової поляризації», «внутрішнього конфлікту», «групової згуртованості», «психологічного обміну» та «ідіосинкразичного кредиту», конкретизовано фасилітаційні ролі й розглянуто диференціацію фасилітаторів та презентаторів в залежності від репертуару засобів, позицій та цілей, систематизовано базові стратегії, тактики і технології фасилітаційної взаємодії, деталізовано конструкти

«фасиліативності» та «фасиліативного потенціалу».

Загалом дисертація привертає увагу ґрунтовністю розробки методологічних засад вивчення проблеми, багатоманітням залучених концептуальних поглядів. Такий ґрунтовний аналіз проблеми, представлений у першому розділі дисертації є доречним, і поступово підводить дисертанта до концептуальної позиції емпіричного вивчення фасилітаційних чинників психологічного благополуччя майбутніх фахівців просоціальної діяльності, а також розробки програми емпіричного дослідження, визначення вибірки та діагностичних прийомів, чому й присвячено другий розділ дисертації.

Відповідно дослідником розроблено теоретичну модель фасилітаційної детермінації психологічного благополуччя особистості, в якій відображено її основні структурні характеристики, які детально описані в тексті дисертації. Виходячи з предмету дисертаційного дослідження, автором обґрунтовано вибірку дослідження – майбутні фахівці просоціальної діяльності, професійна діяльність яких передбачає певне співвідношення психологічних просторів суб'єктів інтеракції, де відбуваються зміни особливостей активності, рефлексивності, емпатичності та креативності, а отже відповідного змісту і рівня фасилітаційних здібностей. Охоплена дослідженням вибірка є репрезентативною. Вона охоплює 323 особи віком від 18-ти до 25-ти років (студенти факультету психології та соціології, факультету філології та журналістики, факультету педагогіки та соціальної роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки).

Відповідно до цілей дослідження було підібрано психодіагностичні методики, які дозволяють вивчити фасилітаційні чинники психологічного благополуччя особистості. Використаний психодіагностичний інструментарій є стандартизованим і адаптованим до соціокультурних особливостей досліджуваних, його надійність перевірена науково-дослідницькими інститутами. При аналізі отриманих в дослідженні за допомогою емпіричних методів результатів був використаний широкий спектр математико-статистичних методів (процедура стандартизації змінних,

критерій нормальності Колмогорова-Смирнова, непараметричний критерій Краскелла-Уоллеса, дискримінантний аналіз, факторний аналіз, кореляційний аналіз, метод визначення корегентності, що дало змогу синтезувати отримані дані, порівняти з метою з'ясування відмінностей, зіставити для виявлення показників, які змінюються в одному напрямку, прогнозувати певні факти на підставі отриманих результатів. Таке опертя дозволило здійснити логічний і розгалужений емпіричний замір аналізованої проблематики, презентований у третьому розділі дисертації.

На основі емпіричних даних досліджено, що рівень переживання психологічного благополуччя детермінований комплексом фасилітативно-особистісних ознак студентів, що визначає тенденції їх просоціальної поведінки: студенти з низьким рівнем психологічного благополуччя визначаються *імпульсивно-корисною* поведінкою, яка базується на показниках соціально-психологічної адаптованості (75 % від загальної кількості фасилітативно-особистісних ознак) із сформованим емоційним та поведінковим компонентами фасилітативного потенціалу; студенти із середнім рівнем психологічного благополуччя – *емпатійно-адаптивною* поведінкою, в якій локалізовано показники соціально-адаптаційних здібностей та умінь недирективної інтерперсональної взаємодії (відповідно по 40 % фасилітативно-особистісних ознак) із сформованим вольовим та ціннісно-смісловим компонентами фасилітативного потенціалу; а студенти із високим рівнем психологічного благополуччя визначаються *альтруїстично-відповідальною* поведінкою із релевантно вираженими характеристиками активного задіяння фасилітативного потенціалу освітньо-професійного середовища (56 % фасилітативно-особистісних ознак) та потребово-мотиваційним і ціннісно-смісловим компонентами фасилітативного потенціалу.

Незаперечною заслугою автора є обґрунтування інтегративних тенденцій фасилітаційної детермінації в забезпечення психологічного благополуччя майбутніх фахівців просоціальної діяльності. Олександром Олексійовичем виокремлено такі інтегративні характеристики фасилітації як

регуляційна взаємодія та регуляційне оновлення. Автор вважає, що процес професіоналізації майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей має багатоцільовий характер і передбачає постійне формування позитивної установки на просоціальну діяльність і оновлення професійних цінностей; збагачення професійної компетентності та забезпечення формування суб'єктної позиції соціально-професійного самозбереження особистості; освоєння механізмів і алгоритмів саморозвитку і самореалізації та реалізацію адекватного акмеологічного забезпечення цього процесу. Відповідно фасилітаційна характеристика регуляційної взаємодії надає психологічні орієнтири у пошуку норм соціальної поведінки майбутнього фахівця, що виявляється у свідомому управлінні власною поведінкою як на операційно-технічному, так й на мотиваційно-смысловому рівні. А інтегративна суть фасилітаційної характеристики регуляційного оновлення розкривається через переосмислення власного досвіду засобами професійної рефлексії, які дають змогу змінювати, вдосконалювати, переосмислювати та перетворювати власний досвід професійної реалізації засобами вироблення соціально-поведінкової позиції, усвідомлення своїх поведінкових норм, виокремлення конструктивних варіантів професійного зростання. Загалом зазначені інтегративні характеристики фасилітації (регуляційної взаємодії та регуляційного оновлення) охоплюють усвідомлення цінності професійного самовдосконалення майбутнього фахівця просоціальної діяльності. У методологічному аспекті виділені інтегративні характеристики дають змогу поглибити та конкретизувати існуючі уявлення про генезу і структуру професійного самовизначення особистості, а також про місце і роль в професійному становленні фасилітаційних механізмів і процесів.

Загалом слід відзначити послідовність, аргументованість тексту дисертаційного дослідження, відповідність наукового апарату вимогам до таких досліджень. Робота має чітко визначені об'єкт, предмет і мету дослідження. Дисертант достатньо глибоко й повномірно розкрив наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Висновки

й результати дослідження є достовірними. Імпонує, що в дисертації реалізовано принцип поступальності, тобто встановлено й відображено тісний зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загалом дисертаційна робота характеризується виваженістю, продуманістю, когнітивністю і логічністю.

Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Киричука Олександра Олексійовича, висловлюємо деякі зауваження й пропозиції:

1. Перше зауваження стосується обґрунтування дисертантом концепції дослідження фасилітаційної детермінації психологічного благополуччя майбутніх фахівців просоціальної діяльності, а саме розробки ним однойменної теоретичної моделі. Хотілося б з'ясувати, чому поза увагою у цій моделі залишився такий концептуальний атрибут як фасиліативний потенціал особистості, який уреальнений самим фактом свого існування, але чомусь не позначений у моделі, адже на нашу думку, саме фасиліативний потенціал майбутнього фахівця як суб'єкта продуктивної просоціальної діяльності інтегрує ознаки психологічного благополуччя.

2. У науковій новизні дослідником вказується на визначення інтегративної ролі фасилітаційної детермінації в забезпеченні психологічного благополуччя особистості як суб'єкта майбутньої професійної діяльності. Як в термінах якісних особистісних оцінок Ви можете прокоментувати зазначений Вами винахід?

3. Шкода, що поза увагою емпіричної експлікації результатів дослідження залишилась міжособистісна рефлексія, яка пов'язана із осмисленням та оцінкою відносин з іншими людьми, аналізом власної соціальної діяльності. На нашу думку, такий аналіз суттєво б доповнив психологічні параметри фасилітаційного виміру психологічного благополуччя студентів.

4. Взагалі чітка й науково витримана за стилістикою робота мабуть з тієї причини більш виразно підкреслює окремі граматичні похибки, які можна зустріти в тексті дисертації.

Однак зроблені зауваження й побажання загалом не знижують позитивного враження й високої оцінки дисертаційної роботи О.О. Киричука. Дисертація є завершеним самостійним дослідженням, презентує вагомий внесок у теорію психологічного благополуччя особистості. Результати дисертаційної роботи є обґрунтованими, мають наукову новизну, теоретичну і практичну цінність, впроваджені у навчальний процес та пройшли достатню апробацію: матеріали надруковані в 14 публікаціях.

Загалом дисертаційна робота Киричука Олександра Олексійовича та автореферат підготовлені на високому науковому рівні. Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації та послідовно віддзеркалює етапи проведеного дослідження, результати якого мають як теоретичне, так і прикладне значення.

З огляду на вищезазначене вважаємо, що дисертаційна робота Киричука Олександра Олексійовича за темою «Фасилітаційні чинники психологічного благополуччя особистості», подана на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук, відповідає вимогам МОН України, а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор
завідувач кафедри загальної та
диференціальної психології
Південноукраїнського національного
педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського

Проректор

О. П. Саннікова

Т.І. Койчева